**СТАНОВИЩЕ**

**от проф. д-р Габриела Белова-Ганева – декан на Правно-историческия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски” – Благоевград, външен член на научно жури**
**за присъждане на образователната и научна степен „доктор”**

**в област на висше образование 3. „Социални стопански и правни науки”, професионално направление 3.6 „Право” – Международно право и международни отношения**

**Автор: Юлиан Комсалов – задочен докторант към секция по Международноправни науки в Института за държавата и правото при Българска академия на науките**

**Тема дисертационния труд:** „**МЕЖДУНАРОДНОПРАВНИ АСПЕКТИ НА СУВЕРЕНИТЕТА В РАМКИТЕ НА ПРАВОМОЩИЯТА НА ИНСТИТУЦИИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**”

**I. Изпълнение на законовите изисквания относно процедурата**

Въз основа на Заповед № РД 09-69/04.07.2014 г. на Директора на Института за държавата и правото при БАН съм определена за член на научното жури в процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор” от докторанта Юлиан Комсалов. Процедурата е открита и се провежда съгласно изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за държавата и правото при Българска академия на науките. В рамките на законовия срок са представени изискуемите документи. Считам, че са спазени и изискванията дисертационният труд да бъде представен във вид и обем, съответстващи на специфичните изисквания на първичното звено, в което докторантът е осъществил научното си изследване.

Докторантът Юлиан Комсалов отговаря на основните изисквания на чл. 6 от ЗРАСРБ и Правилника по прилагането му: притежава образователно-квалификационна степен „магистър” по специалност „Право”; осъществил е самостоятелна подготовка, съгласно изискванията на Закона и правилниците и е положил изискуемите изпити; представил е дисертационен труд и публикации; отчислен е от първичното звено с право на защита.

**II. Оценка на обема, структурата и съдържанието на дисертационния труд и научните приноси**

Значимостта на представеното научно изследване се определя преди всичко от актуалността на неговия предмет, който в конкретния случай безспорно може да се определи като научна новост. Представеният от докторанта Юлиан Комсалов дисертационен труд е със заглавие „**Международноправни аспекти на суверенитета в рамките на правомощията на институциите на Европейския съюз**", като самата тема обуславя високото научно-теоретическо и практическо значение на изследваната проблематика. В конкретния случай това е налице, тъй като суверенитетът на държавите членки и правомощията на институциите на ЕС представляват въпрос, който е основополагащ за европейския интеграционен процес и който след всяка „генерална ревизия" на Учредителните договори придобива все по-съществено значение. Независимо от съществуващите изследвания у нас по този въпрос, приносът на представения дисертационен труд, който разглежда въпроса за суверенитета през XXI век и по оригинален начин анализира международноправните аспекти на суверенитета в рамките на правомощията на институциите на Европейския съюз, е неоспорим. Дисертационният труд е с **обем** от 258 стр., като изложението е структурирано в увод, четири глави и заключение, като всяка от главите следва вътрешна структура съобразно логическата последователност на въпросите, които изследваната тема поставя. В рамките на посочения обем е представен **списък на използваните съкращения** и подробен **списък на научната литература на кирилица** (46 монографии и 102 студии и статии) и **на латиница** (71 монографии и 59 студии и статии), интернет източници и съдебна практика. Положително впечатление прави използваният богат научен апарат от 292 бележки под линия.

Както бе отбелязано, темата на дисертационния труд е от безспорна важност и има практически измерения за страната ни като пълноправен член на Европейския съюз. Вниманието на автора е насочено към един изключително важен както за България, така и за Европейския съюз като цяло проблем. За България и българския политическия елит е от особена важност да следи и провежда политика в многопластови условия – на местно, национално, регионално и европейско равнище. В този смисъл, мисля, че заслужава да се изтъкне и особеното практико-приложно значение на дисертационния труд, включително от гледна точка на интересите на България.

**Първата глава** от дисертационния труд има общотеоретичен характер и е посветена на понятието „суверенитет", като са разгледани най-новите съвременни теории относно неговия обхват и съдържание, както и характеристиките, променящи се през XXI век. Демонстрирано е познаване на най-нови автори като Стивън Крейснър, Нийл Маккормик, Александър Куули и Хендрик Спраят и тяхните теории, опитващи се да дадат отговор на въпросите, свързани с държавата и суверенитета в условията на глобализация.

**Втората глава** от изложението се съсредоточава върху Европейския съюз след последните изменения, въведени с Договора от Лисабон. Чрез сравнителноправен анализ на ЕС с унитарна, федерална държава и конфедерация, както и с други регионални международни организации са направени изводи за еволюцията на Съюза и влиянието на наднационалните органи и институции върху суверенитета на държавитечленки. Интересни са разсъжденията на докторанта върху приликите на ЕС с Швейцария и САЩ в периода непосредствено преди изграждането на федерациите. В **глава трета**, авторът анализира в детайли Съда на Европейския съюз, който благодарение на своя активизъм в най-голяма степен засяга суверенитета на държавите членки, предпоставките за успеха на неговата дейност, реакцията на държавите членки и техните върховни или конституционни съдилища. Посредством сравнителноправния анализ е извършено разграничение на Съда на ЕС и неговата дейност от други международни юрисдикции. С оригиналност се отличават изводите на докторанта, че Съдът на ЕС представлява модел на нов тип международен съд, както и относно характера му по-скоро на изключение в международното право. Засегнат е и новият проблем за суверенитета на държавите членки във връзка с правомощията на Европейската централна банка по Директива 2013/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. и Регламент (ЕС) № 1024/2013 на Съвета от 15 октомври 2013 година. **Глава четвърта** от дисертационния труд изследва два от основните аспекти на влиянието на Съюза върху суверенитета на държавите членки. На първо място, доколко държавите членки се *отказват* от суверенитета си или го *споделят* на наднационално равнище в съответствие с различните теории, обясняващи интеграционния процес. Докторантът възприема критичен подход, като обръща внимание на съществуващото в известна степен информационното „затъмнение" за гражданите на ЕС по отношение на интеграционните процеси. На последващо място, е поставен акцент върху влиянието на ЕС като регионална междуправителствена организация върху сепаратизма, като се изследват последиците за суверенитета изобщо

и за суверенитета на държавите членки в частност.

Принципно, считам структурата на дисертационния труд за последователно и добре изградена, макар отделните глави в обемно отношение да не са съвсем прецизно балансирани.

Проученият и анализиран теоретичен материал в разглежданата област е добър атестат за докторанта и за старателния му подход при неговото използване. Правилно са представени становищата на различните автори, коректна е полемиката, което дава възможност да бъдат изложени собствените му позиции и виждания. Считам, че поставената научноизследователска задача - цялостно изследване на международноправни аспекти на суверенитета в рамките на правомощията на институциите на Европейския съюз е изпълнена.

Като съществени ***научни достойнства*** на представения дисертационен труд, считам че биха могли да бъдат посочени:

- **Систематична пълнота на изложението**. Анализът в 1,3 и 4 глави – на съвременните теории за суверенитета в условията на глобализация, на дейността на Съда на ЕС и на влиянието на Съюза върху суверенитета на държавите членки – е изчерпателен, и съдържа оригинални авторови изводи и заключения. Обхванатата е цялата проблематика на изследваната материя съобразно формулираната тема. Като цяло следва да бъде отбелязано, че представеният за защита дисертационен труд е самостоятелно изследване с висока научна стойност, представляващо принос в българската правна литература. Научните тези на автора Юлиан Комсалов са обосновани и предизвикват сериозно внимание.
- **Перфектно познаване** на проблематиката на европейския интеграционен процес, съществуващата българска и чужда научна литература, съдебната практика, както и умело използване на сравнителноправния подход на изследване.
- **Аналитично**, но и **критично** отношение както към теоретичните конструкции, така и към съществуващата правна уредба и вътрешните правила, по които функционират институциите на Европейския съюз. При това авторът води полемика подчертано коректно и добросъвестно.
- Изложението се отличава с ясен стил и логика, като това, което прави особено впечатление, е че работата е разработена с едно наистина

блестящо **познаване и съчетаване на юридическата и политологичната** проблематика, с навлизане в дълбочина.

Оригинално е изясняването на теориите за ролята на Съда на ЕС (с. 146 и следващите): първата, която поставя Съда на ЕС в центъра на процеса на евроинтеграция; втората, съгласно която Съдът се разглежда като „агент" или инструмент за държавите за постигане на определени политически цели, за които не може открито да се постигне консенсус, поради високата вътрешнополитическа цена и третата теория, която отчита както правните съображения, така и политическите реалности.

Заслужава да бъде споделено авторовото становище, че доктрината за върховенството на правото на ЕС над националното законодателство, изведена от Съда на ЕС, в своя чист вид засяга съществено суверенитета на държавите членки. Според колегата Комсалов „не е изненадващо, че именно върховните съдилища най-силно се противопоставят на доктрината на Съда на ЕС. Конституционните съдилища в Германия, Франция, Белгия и Италия въпреки задължението си по ДЕИО никога не са отправяли запитвания към Съда на ЕС. Други върховни съдилища изпращат запитвания по предимно технически въпроси, като избягват по-сериозните казуси, за разлика от първоинстанционните съдилища" (с.152). Докторантът откроява отчетливата тенденция, че Съдът на ЕС представлява международна юрисдикция от нов тип със задължителна компетентност и по-голям достъп на частноправни субекти. Разбира се, сериозният интерес към дейността на Съда е обусловен и от факта, че авторът Юлиан Комсалов има практически опит като младши съдия във Варненски окръжен съд в периода от м. март 2005 г. до м. ноември 2006 г. и като съдия в Софийски районен съд в периода от м. ноември 2006 г. до м. май 2009 г.

**Практико-приложната стойност на изследването** е безспорна. Разработката на докторанта в тази насока би била изключително полезна не само за студенти и преподаватели, но и за една много по-широка публика, както и за националните органи и институции.

По темата на дисертационния труд са осъществени три публикации, една от които в сборник на ИДП на БАН („Съдът на Европейския съюз - модел или изключение в системата на международните съдилища"), втората в сборник от научна конференция на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски" („Отказ или съвместно упражняване на суверенитет от държавите–членки в рамките на ЕС"), и третата: във връзка с участие в Международно лятно училище за докторанти „Европейският съюз и

Черноморският регион: предизвикателства и перспективи", проведено от 17 до 19 септември 2013 г. в Благоевград („Въздействие на ЕС върху сепаратизма като явление, засягащо суверенитета на държавите членки"), последната под печат.

**III. Критични бележки и препоръки**

В дисертационния труд, като съчинение на всеки млад автор, се съдържат някои слабости и недостатъци, които едва ли могат да бъдат отминати. На моменти в изложението има известни повторения. Струва ми се, че по отношение на Съда на ЕС и неговата дейност би било уместно да бъде потърсен по-голям баланс между тезите и аргументите на изследователите, които принадлежат към групите на евроскептиците и еврооптимистите. На места е допусната и известна езикова непрецизност – „Laeken декларация" (с. 227) и др. Направените критични бележки и препоръки обаче по никакъв начин не влияят върху общата оценка на дисертационния труд.

**IV. Заключение**

Изхождайки от всичко гореизложено, приемам, че предложеният дисертационен труд представлява **самостоятелно научно изследване** в областта на международноправните аспекти на суверенитета в рамките на правомощията на институциите на Европейския съюз. В разработката се съдържат **съществени научни приноси** със значение както за интеграционната и международноправната теория, така и за практиката. Считам, че изследването **отговаря на изискванията** на чл. 6 (3) от Закона за развитие на академичния състав в Република България и на чл. 27 от Правилника за прилагането му.

Изразявам своята положителна оценка за научноизследователските качества на докторант Юлиан Комсалов и си позволявам да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да дадат своята **единодушна подкрепа** за присъждане на кандидата на образователната и научна степен "доктор" в професионално направление 3.6 Право, научна специалност „Международно право и международни отношения".

Проф. д-р Габриела Белова